

**Секція 14. Статистичні та економіко-математичні методи дослідження
соціально-економічних процесів на макро- та мезорівнях**

УДК 364.122.5"18/20"

Березорудський Андрій Миколайович
аспірант кафедри статистики та математичних методів в економіці,
Одеський національний економічний університет (Україна)

**ДОСЛІДЖЕННЯ УРБАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ МІСТ
НА ТЛІ ЕВОЛЮЦІЇ НАУКОВИХ КОНЦЕПЦІЙ**

JEL classification: R120

Дослідження теми урбанізму є дуже актуальним, оскільки міста стають все більш важливими для сучасного світу. Урбанізація є процесом зростання населення міст та їх територій, що впливає на багато аспектів життя людей, таких як економіка, соціальні відносини, культура, політика та навколишнє середовище.

Урбанізм допомагає розуміти проблеми, з якими стикаються міста та їх мешканці, такі як забруднення повітря, затори на дорогах, нестача житла та інфраструктури. Воно також допомагає розробляти стратегії для покращення якості життя в містах та забезпечення їх сталого розвитку.

У рамках розгляду теорій урбаністики увага приділяється класичним авторам, які вперше позначили інтерес до міського простору та низку пізнавальних питань у цій сфері.

Одним із перших учених, який вважається представником класичної урбаністики, був К. Маркс. У своїй соціологічній теорії суспільно-економічних формацій та класового устрою суспільства Маркс пов'язував існування соціальних класів з певним етапом розвитку виробництва. Головним та визначальним фактором у культурі, на його думку, є економіка, відповідно, саме економічний аспект міського життя найбільше цікавив філософа. У своїй праці «Капітал» К. Маркс зазначає, що відокремлення міста від села є основою поділу праці. Звичайно, головний наголос автор робить на теоретичне обґрунтування капіталізму, опускаючи просторову визначеність, але, говорячи про індустріальне суспільство, вчений має на увазі саме міське суспільство. Відповідно до К. Марксу, місто окреслюється як опозиція селу, простір, що передбачає розвиток ринку праці.

Інший сучасник Маркса, який займався міською антропологією, це Ф. Енгельс. На відміну від К. Маркса, Ф. Енгельс займався не тільки науково-теоретичним трактуванням своїх ідей, але також використовував емпіричні дослідження, ставши серйозним польовим дослідником. У 1845 р. він опублікував свої спостереження під назвою «Положення робітничого класу в Англії». У дослідженні міст Туманного Альбіону Енгельс вперше порушує теми соціальних проблем, імміграції, джентрифікації, які й сьогодні викликають багато дискусій в урбаністиці.

Серед перших спроб наукового обґрунтування поняття «місто» та виявлення урбаністичної концепції цікаві роботи Ф. Ратцеля. Він визначив місто як «значний простір скупчення людей та їх житла, що знаходиться в осередку великих комунікацій», тим самим виділивши його зовнішні ознаки (будівлі, вулиці та дороги) як визначальні моменти.

Щодо проблемного поля цього дослідження найбільш важливими виступають теоретичні положення вчених, які розглядають місто, виходячи з конкретних (соціально-філософських) наукових аспектів. Так, відомий родоначальник соціології М. Вебер виділив у визначенні міста низку позицій, які стали дуже важливими для сучасної урбаністики. Для нього місто є поселення, яке за протяжністю має великі масштаби, в якому «взаємне особисте знайомство один з одним, що відрізняє сусідський зв'язок у сільському поселенні, відсутнє». Тобто, М. Вебер звернувся до онтологічного розуміння міста як соціального простору, що має певний набір якостей та властивостей. Він зазначив, що міське середовище відмінне від сільської зони, воно більш замкнуте і ворожіше до своїх представників.

Цікавими є і висловлювання двох німецьких мислителів Ф. Теніса та Г. Зімеля, які також стояли біля витоків зародження класичної теорії міста. Ф. Теніс, наприклад, бачив у місті соціокультурну освіту, яка за допомогою свого вигляду має можливість транслювати суспільству процеси, що відбуваються в ньому. Так, у сучасних містах та їх устрої він бачив ознаки кризи та занепаду сучасного суспільства, нівелювання цінностей традиційної культури.

Найважливішою є концепція «міста», запропонована однією з найбільших у світі шкіл урбаністики. Погляди її представників дають хорошу теоретико-методологічну базу. Йдеться про чиказьку школу урбаністики [1].

Чикаго – місто, де виник перший у світі соціологічний факультет (1892), заснований перший американський соціологічний журнал (1895) і утворено Американське соціологічне суспільство (1905). Специфіка Чикаго як одного з найбільших центрів американської імміграції стала і тлом, і стимулом до розвитку прикладних досліджень та теоретичних узагальнень. Центром інтересів чиказьких соціологів стали процеси адаптації мігрантів до умов міського середовища та способу життя.

Р. Парк (1864–1944) став автором соціально-екологічної концепції; ним було введено в науковий обіг термін «міське середовище». Зміни в екологічній організації міста – концентрація населення, розтирання ринків, поділ праці, розвиток транспортно-комунікаційних мереж – спричиняють, за Р. Парком, зміни у звичках, почуттях та характері людей. З одного боку, міське середовище – джерело соціальних хвороб, а, з іншого – стимул до мобільності та розвитку особистості. Загалом концепція Р. Парка перебувала під впливом соціал-дарвінізму.

Його учень і послідовник Е. Берджесс (1886–1966) перевів соціально-екологічну концепцію в прикладну площину і на цій основі розпочав вивчення локальних спільнот у Чикаго. Його гіпотеза «концентричних зон» дозволила з використанням методу картографування виділити багато соціально неоднорідних районів міста.

Теорія Парка-Берджесса спричинила значний вплив на багаторічну дослідницьку практику чиказької школи, яка до 40-х років XX століття залишалася лідером емпіричного напрямку в американській соціології.

Урбаністична концепція Л. Вірта. Л. Вірт (1897–1952) – президент Американської соціологічної асоціації (1947–1948), перший президент Міжнародної соціологічної асоціації (1949–1953). В історію соціології Л. Вірт увійшов як засновник концепції урбанізму, і як автор-дослідник поняття «міський спосіб життя».

Концепція урбанізму, створена в рамках чиказької школи соціології, залишалася лідируючою до 60-х років XX століття. Згодом, поряд із переосмисленням і навіть критикою цієї концепції, майже одночасно виникає безліч шкіл, підходів та напрямів у соціології міста. Огляд деяких таких шкіл дається, зокрема, у статті Г. С'юберга «Порівняльна урбаністична соціологія» [2].

За думкою вчених, сучасний урбанізм буде розвиватися в напрямку сталого розвитку міст. Це означає, що буде приділятися більше уваги зменшенню екологічного впливу міст, покращенню якості життя мешканців та забезпеченню ефективної інфраструктури. Також, прогнозується зростання використання технологій та інновацій у містах. Наприклад, розвиток «розумних» міст, які використовують сучасні технології для оптимізації інфраструктури та забезпечення безпеки мешканців.

Література

1. Сертакова Е. А. Исследование «города» в классических концепциях зарубежных ученых. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 4. URL: <https://scholar.sfu-kras.ru/publication/050162123-041462418/fulltext> (дата звернення: 14.03.2023).
2. *Зарубежные концепции и исследования городов*. URL: https://scibook.net/sotsiologiya-gorod_1304/tema-zarubejnyie-kontseptsii-issledovaniya-47761.html (дата звернення: 16.03.2023).

УДК 311:339.5.053.7

Милашко Ольга Генріхівна

*к. е. н., доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці,
Одеський національний економічний університет (Україна)*

НАПРЯМКИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

JEL classification: C150; F170

Основною формою зовнішньоекономічної діяльності та головною сферою міжнародних економічних відносин є зовнішня торгівля. Зовнішня торгівля покращує конкурентоспроможність національної економіки, сприяє підвищенню рівня життя населення, задовольняє потреби суспільства в цілому. Державна політика стимулювання експорту зміцнює позиції України на світових ринках, впливає на сферу зайнятості, збільшує валютні надходження, що, у свою чергу, сприяє зростанню